

Αγγελική Τσεβά

Βυζαντινής μουσικής ακούσματα. Πώς επέδρασαν στην ψυχή μου.

Πα-Βου-Γα-Δη-Κε-Ζω-Νη! Ήταν οι πρώτοι μουσικοί φθόγγοι που άκουσα όταν γεννήθηκα κι έτσι πρωτοεπικοινωνήσα άμεσα με αυτή την πανανθρώπινη γλώσσα που λέγεται Μουσική.

Ο πατέρας μου, Εμμανουήλ Τσεβάς, γνώριζε από βυζαντινή μουσική και φρόντιζε όπως φαίνεται να μου μεταβιβάσει το πνεύμα της. Ο μαστρο-Μανώλης, όπως πολλοί τον έλεγαν μιάς και το κύριο επάγγελμά του ήταν μηχανικός, γεννήθηκε στο Κορωπί Αττικής το 1911. Η πρώτη του συστηματική επαφή με τη Βυζαντινή Μουσική έγινε γύρω στα 1925. Ήταν μόλις δεκατεσσάρων χρονών παπαδοπαίδι αλλά από μικρότερη ηλικία βοηθούσε τον παπα-Γιώργη, τον καλλίφωνο ιερέα, που το σπίτι του γειτόνευε με το σπίτι της οικογένειας Τσεβά. Χαρισματικός στη φωνή του ο πατέρα μου ενθουσίασε τον παπα-Γιώργη που τον ορμήγευε να σπουδάσει βυζαντινή μουσική.

Όμως ο πατέρας του δεν συμφωνούσε με αυτή την ιδέα. Έτσι ο 14χρονος Μανώλης, παράλληλα με το σχολείο του, πήγε κρυφά να διδαχθεί τη βυζαντινή του αγάπη κοντά στον αείμνηστο Καπακίδη(1), στο καφενείο του χωριού και έκανε διάφορες δουλειές για να εξοικονομεί τα έξοδα της μάθησης. Τα χρόνια περνούσαν και αυτή η πορφυρογεννημένη μουσική γινόταν το πάθος του. Και όταν ακόμα παντρεύτηκε και δημιούργησε οικογένεια, δεν σταμάτησε ποτέ να μελετά τα μουσικά του βιβλία και να γεμίζει με γλυκύτετες μελωδίες το σπίτι μας. Ακόμα και τα τραγούδια εκείνης της εποχής τα τραγουδούσε σε ήχο πλάγιο δεύτερο. Ήμουν πολύ μικρό παιδί τότε και κάπως έτσι έχουν εντυπωθεί στην μνήμη μου. Τραγουδούσε στη μητέρα μου «έχεις σγουρά ξανθά μαλλιά» (τραγούδι εποχής) και νόμιζες ότι άκουγες εκκλησιαστικό ψαλμό, βγαλμένο από το ηχείο της ψυχής ενός ανθρώπου, που ήθελε να στείλει με ένταση τη λατρεία του στο Θεό. Μα κι ο Θεός έμοιαζε να ανταποδίδει αυτή την αγάπη σ'εκείνο τον ψάλτη του και σε όλους εμάς που τον ακούγαμε. Μεγάλωσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον με τα ακούσματα των βυζαντινών ήχων. Λένε οι ερευνητές ότι η μουσική ενέργεια επιρρεάζοντας πολλαπλώς την ανθρώπινη ψυχосύνθεση διαμορφώνει τρόπους ψυχολογικής έκφρασης και ακόμα η επίδρασή της στο είναι μας αλλά και στην ύλη έχει πολυσήμαντη θεραπευτική αξία. Διερωτάται κανείς, μήπως και αυτό το Σύμπαν στηρίζεται στην αλληλεπίδραση των ήχων.

Όσο τα χρόνια μας βαραίνουν γυρίζω πίσω στις αρχαικές μου μνήμες που είναι καταγεγραμμένες στο υποσυνείδητο και προσπαθώ να ανακαλύψω από τί και πώς διαμορφώθηκε ο χαρακτήρας μου. Είναι άραγε και τα αυστηρά βυζαντινά ακούσματα αυτά που συνετέλεσαν κατά ένα μεγάλο μέρος; Από παιδί ήμουν ένα πειθαρχημένο άτομο με όλα τα επακόλουθά του: σεβασμός, λακωνικότητα, υπευθυντότητα, πίστη. Μέχρι την εφηβεία ζούσα σε ένα περιβάλλον όπως παραπάνω το περιγράφω. Η εσωτερική μου ηρεμία υπήρχε διάχυτη ακούγοντας τον πατέρα μου να ψέλνει ή να διδάσκει στους νεότερους ψάλτες το «παραπονιάρικο», όπως έλεγε, μινόρε του Κανελλίδη(2). Είχε τόσο πάθος με την ψαλτική, ώστε πολλές φορές γι' αυτήν αμελούσε μέχρι και τη βιοποριστική δουλειά του. Για πάρα πολλά χρόνια ήταν ο δεξιός ψάλτης στην ενορία μας, στην Αγία Παρασκευή, και σχεδόν πάντα συνόδευε ιερείς σε λειτουργίες στα διάφορα εξωκκλήσια της περιοχής. Όλα αυτά, βέβαια, μόνον από μεράκι. Χωρίς την ανταπόδοση αμοιβής. Έφυγε στα 89 του χρόνια και ως το τέλος έψελνε παρ' όλο που η φωνή του είχε κι εκείνη γεράσει.

Εγώ ασχολήθηκα με τα εικαστικά και τώρα διαπιστώνω πως ο σεβασμός, η υπευθυνότητα και το μεταφυσικό στοιχείο, που απορρέει από τον ήχο το βυζαντινό, έχει περάσει στο πνεύμα της καλλιτεχνικής μου δημιουργίας.

Ύστερα από χρόνια τα νεότερα ακούσματα της ευρωπαϊκής μουσικής ήρθαν σε σύγκρουση με τα καταγεγραμμένα μέσα μου βυζαντινά. Αυτό στάθηκε η αιτία για να διαμορφωθούν πρωτοποριακές τεχνικές που μέσα τους μπορεί κανείς να ανακαλύψει δύο μουσικές εποχές να συμβιώνουν και η κάθε μία να μιλά για την ιστορία της, για το πώς γίνεται και οι δύο μαζί να συγκατοικούν στην ψυχή με τέτοιο τρόπο ώστε η ζωντανή παράδοση να εξελίσσεται μέσα από τους ίδιους θφόγγους, Πα-Βου-Γα-Δη-Κε-Ζω-Νη.

Σχεδόν αυτόματα έρχονται στη μνήμη οι στίχοι του μεγάλου μας ποιητή Παλαμά:

«Χρωστούμε σ'όσους πέρασαν

Θά 'ρθουνε, θα περάσουν

Κριτές να μας δικάσουν

Οι αγέννητοι, οι νεκρού»...

(1). Πρωτοψάλτης στον μητροπολιτικό Ναό της Αναλήψεως Κορωπίου, στις αρχές του 20ού αιώνα.

(2). Κανελλίδης, Γεράσιμος (1853-1880). Διάκονος, ιεροψάλτης και μελουργός. Διακρίθηκε για την καλλιφωνία του. (Πλείονα: Ολ. Τολικά «Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Βυζαντινής Μουσικής». Ευρωπαϊκό Κέντρο Τέχνης. Αθήνα 1993).